

TŘICET LET ČINNOSTI ČESKOSLOVENSKÉ A ČESKÉ BIOKLIMATOLOGICKÉ SPOLEČNOSTI

Vladimír Krečmer
předseda České bioklimatologické společnosti

Dámy a pánové,

sešli jsme se dnes, abychom si připomenuli a odborně zhodnotili podle zásady předběžné opatrnosti nebezpečí, která na nás, na obyvatele planety Země, mohou čekat v nejbližší budoucnosti, nedostaneme-li jako lidstvo rozum a nepřestaneme-li svou hospodářskou činností měnit planetární prostředí do té míry, že hrozí globální transformace podnebí.

V této době, kdy předpovědi možných katastrof v důsledku lidské neprozřetelnosti přestoupily z futurologických fantazií na pole vědeckých analýz a odborných prognóz, dovoluji mi vzpomenout třicátého výročí založení vědecké společnosti, která si dala do programu sdružovat zájemce o vzájemné vztahy mezi půdně-ovzdušným prostředím a živými organismy a po věk jedné generace podporovala odbornou činnost a vytvářela fóra, příležitosti a podmínky pro výměnu názorů a poznatků.

Osmého září roku 1965 došlo k ustavení tehdy Československé bioklimatologické společnosti při ČSAV. Toto vědecké sdružení nevzniklo na zelené louce. Jeho předchůdcem byla od první poloviny 50. let působící Bioklimatologická komise ČSAV (předseda prof.dr.ing. Václav Novák, DrSc.) a později založená Odborná bioklimatologická skupina Čs. meteorologické společnosti při ČSAV (předseda prof. MUDr. Karel Bobek). Sdružením obou organizací vznikla členská základna nové vědecké společnosti v čele s nezapomenutelným zakladatelem naší moderní bioklimatologie prof. V. Novákem. S úctou je třeba vzpomenout práce také dalších předsedů naší Společnosti - hygienika prof. MUDr. Karla Symona a botanika a ekologa prof. dr. Emila Hadače, DrSc.

Čs. bioklimatologická společnost (ČSBkS) svou vahou sdružené obce odborníků, zabývajících se vztahy meteorologických a klimatických faktorů a živých organismů od úrovně buněčné až po biocenozy či ekosystémy, podporovala v první řadě rozvoj vědecko-výzkumné práce, a to zejména k podpoře zemědělské rostlinné a živočišné produkce, dále v lesnictví, co se týká produkční i environmentální funkce lesů a též v oblasti medicíny v terapii i prevenci meteorotropních chorob, ve využití faktorů atmosférického prostředí k léčbě i na úseku hygieny životního prostředí. Multidisciplinární bioklimatologie ve svém zaměření k vazbám biologických, fyziologických a patologických procesů na faktorech meteorologických a klimatických se úzce stýkala a prolínala s ekologií až fyziologií a patologií živých organismů. Naopak bioklimatologie zabývající se stanovištěm organismů jako souborem půdně-atmosférických faktorů utvářejících se také pod vlivem živých organismů, se stýkala a prolínala s fyzikální meteorologií, klimatologií a mikroklimatologií.

Naše také multidisciplinární Společnost měla od počátku těžiště své činnosti ve třech odborných sekcích – sekci bioklimatologie člověka, sekci bioklimatologie zvířat a sekci bioklimatologie rostlin. Kromě toho jak v rámci sekcí, tak i samostatně pracovaly odborné skupiny užších disciplín či s konkrétními dílčími úkoly. Ve smyslu pojetí zakladatele ČSBkS prof. V. Nováka všechny sekce a skupiny, celou bioklimatologickou obec spojoval základní, řekněme jednotící obecný metodický zájem o zákonitosti vzájemných vztahů mezi prostředím a živými organismy. Takže mnohé akce ČSBkS a jejich sekcí byly a jsou podnětem k součinnosti odborníků

širokého spektra specializací. Byla tím dána vysoká úroveň multidisciplinární informovanosti v hraničním vědním oboru, podporovaná také tím, že ČSBkS velký počet akcí pořádala na konkrétních pracovištích a ve spojení s exkurzemi v objektech i v terénu. Navštívené instituce to pokládaly za vítanou prověrku zaměření a úrovně vědeckovýzkumné práce a současně i za účinnou podporu jejich odborného úsilí.

Vyvrcholením informačních aktivit ČSBkS se staly celostátní bioklimatologické konference, často s mezinárodní účastí. Byly pořádány v odstupech 3 až 4 let v návaznosti na tradici, založenou Bioklimatologickou komisí ČSAV se třemi bioklimatologickými konferencemi pod její aegidou v letech 1955, 1958 a 1962. Rada zatím 11 těchto velkých konferencí, pořádaných po federalizaci státu od r. 1969 střídavě ČSBkS v českých zemích a nově vzniklou Slovenskou bioklimatologickou společností na Slovensku, je v podstatě názornou přehlídkou změn, které v druhé půli 20. století probíhaly v oboru bioklimatologie (a šíře v celé lidské společnosti) vlivem bouřlivého vývoje civilizačních procesů a jejich zesilujících dopadů na krajinné (přírodní a životní) prostředí.

Počáteční konference mapovaly obor bioklimatologie a připravovaly metodické postupy pro rozvoj poznání bioklimatu rostlin, zvířat a člověka. Ve středním období našich bioklimatologických konferencí se jejich program velmi intenzivně zabýval konkrétní problematikou bioklimatu polních kultur, lesních porostů a obnovných sečí v nich, optimalizací klimatu stájového, jakož i vztahy biometeorologických procesů a zdravotního stavu člověka, zejména člověka v nemoci (problémy interny a balneologie). Bylo to období podpory hospodářské činnosti a využívání prostředí. Poslední třetina života ČSBkS je čím dál tím více ve znamení rozborů a pak i syntéz negativních externalit, které působí destabilizaci až destrukci ekosystémů a poškozují vše živé včetně člověka. Do popředí zájmu konferencí se dostávají záporné účinky hospodářských aktivit, zejména imisní škody v zemědělství, imisní kalamita našich lesů a zdravotní problémy lidské populace v důsledku znečištěného prostředí, tedy problémy sanace a prevence poškozování životního prostředí. V tomto směru se aktivita ČSBkS týkala problémů zemědělských, lesnických i zdravotnických včetně racionální biometeorologické předpovědi.

V oblasti ochrany životního prostředí se činnost ČSBkS dostávala na choulostivou půdu střetů s politickými zájmy totalitní moci, zakrývající negativní jevy státním a jiným tajemstvím. Lze však říci, že se na půdě ČSBkS i v tvrdé době tzv. normalizace uchovalo racionální myšlení a intelektuální odpovědnost. Z toho pak plynul i podíl na známých analýzách Ekologické sekce Čs. biologické společnosti při ČSAV o našem životním prostředí.

Pamětihodným aktem v informačním či osvětovém působení ČSBkS bylo zpracování a vydání Bioklimatologického slovníku terminologického a explikativního, díla tehdy u nás i ve světě ojedinělého. Vyšlo v předběžném interním vydání v roce 1970 a v definitivní edici v nakladatelství Academia v r. 1980. Byl to výsledek soustavné šestnáctileté práce, započaté již Bioklimatologickou komisí ČSAV, v níž pak pokračovala Slovníková odborná skupina ČSBkS.

Původně Československá, od nedávna po rozdělení státu Česká bioklimatologická společnost, stojí dnes před řadou problémů adaptace na velké změny politiky vědní, zemědělské, lesnické i zdravotnické a konec konců i ve sféře sociálně ekonomické, jak plynou z naší transformační doby. Tak jak ČSAV či AV ČR pozbyla charakter fóra vědecké obce a stala se v podstatě generálním ředitelstvím vědeckých ústavů, přešla ČSBkS jako všechny ostatní vědecké společnosti do sféry nezávislých občanských sdružení. Je jen volně přidružená k Akademii přes Radu vědeckých společností v záležitostech dotačního systému.

Dnešní seminář, který pořádáme při příležitosti 30. výročí založení naší vědecké společnosti, je vlastně připomenutím nových zadání, které staví doba před bioklimatologii. Výhled na změny v globálním klimatu Země by nás měl povzbudit k tomu, abychom jako odborníci i jako občané vyvíjeli odpovídající reálné úsilí ke změně chování nám blízké části lidstva a tím ke zmírnění nežádoucích dopadů zejména na příští generace. Osud naší země nás nutil po velkou část z třicetileté historie ČSBkS dohadovat se s ideology a nositeli totalitní moci o tom, že jejich ty či ony postupy vedou k neblahým důsledkům, jež věda ukazuje. Dnes se jeví být důležitým úkolem osvětlit odborné i laické veřejnosti, že tolik diskutované a vyznavači aktuálního ekonomismu odmítané ideje trvale udržitelného rozvoje neznamenají protlačování bývalého státního paternalismu do liberálního tržního systému. V nové situaci lidstva vyvolané spontánním rozvojem civilizačních procesů nejde o nic jiného než o zesílenou odpovědnost před budoucími generacemi lidí ve využívání přírodních zdrojů této Země a formování životního prostředí, o nic jiného než o smysluplné řešení slabin a vyplnění zjevných mezer tržního systému, týkajících se buď tržně neuplatňovaných a neuplatnitelných hledisek v nakládání s veřejně prospěšnými statky či hledisek, která přesahují časový horizont ekonomických zájmů soudobých jejich vlastníků.

Bioklimatologie přes jistý útlum na úseku vědy v období naší celospolečenské transformace má nadále významné úkoly a spolu s vědami ekologickými i výraznou dimenzi politickou. Dovolte mi vyjádřit přesvědčení, že ČBkS jako jedno z občanských sdružení vědců a odborníků i ji bude v dalším čase své existence naplňovat objektivně a cílevědomě jak podporou pokroku ve vědeckém poznání, tak prosazování jeho aplikace v hospodářské sféře.